

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK SUPREME COUNCIL FOR CULTURE, LANGUAGE AND HISTORY
ВЫСШЕЕ ОБЩЕСТВО ПО ТУРЕЦКОЙ КУЛЬТУРЕ, ЯЗЫКУ И ИСТОРИИ имени АТАТЮРКА

38. ICANAS

(Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)
(International Congress of Asian and North African Studies)
(Международный конгресс по изучению Азии и Северной Африки)
10-15.09.2007 ANKARA / TÜRKİYE

BİLDİRİLER/ PAPERS / СБОРНИК СТАТЕЙ

FELSEFE
PHILOSOPHY
ФИЛОСОФИЯ

ANKARA-2008

MEVLANA FELSEFESİNDE ŞİDDET KARŞITI SÖYLEM

ÇİÇEK, Hasan
TÜRKİYE/TURCIЯ

*“Sevgi ve merhamet insanlığın,
Hiddet ve şehvet ise hayvanlığın vasıflarıdır.”*
(Mevlana, I/1991: 3)

ÖZET

Günümüzde artık farklılıklardan arınmış homojen bir toplum yaratma imkânımız yoktur. Âdeta insan farklı olanla yaşamak zorundadır. Birlikte yaşamının gerçekleşmesi için de insanlar arasındaki şiddet eğiliminin ve şiddet dalgasının ortadan kaldırılması gerekir.

Mevlana, günümüzde öncelikle ihtiyaç duyduğumuz birlikte yaşama modelinin düşünsel doruğudur. Bu nedenle bu araştırmada Mevlana'nın öğretisindeki şiddet karşıtı söyleme değinilecektir.

O, şiddetin insanın kendi değerinin farkına varamamasından ve cehaletinden kaynaklandığını belirtir. İnsanın değeriyle iki âleme bedel olduğunu ama zaman zaman değerini bilmediğini, oysa değerinin yüksek olduğunu dile getirir.

Mevlana, insanlar arasındaki bu şiddet eğiliminin ancak insan sevgisi ve bilgiyle ortadan kaldırılabilceğini savunur. Ona göre insan olgunlaşmaya yüz tutup, kötülüğü fazlasıyla isteyen nefsi adam etmek için uğraşmalıdır. Onun felsefesinde sevgi ve merhamet insanlığın, hiddet ve şehvet ise hayvanlığın vasıflarıdır.

Mevlana'nın felsefesinde insana doğruyu yaptıracak olan, insanı şiddetten alıkoyacak olan Tanrı'ya yönelen akıldır. İnsan başkasında gördüğü kötülüğü kendinde aramalıdır. Bu yüzden de başkasından nefret etmemelidir. İnsan başkasına bakarak kendini görmelidir. Yani insanlar birbirlerine ayna olabilmelidir. İnsanlar kötülüğü kendinde aramalı, başkasının hatasını görüp, kendi hatasını görmeme hatasına düşmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Mevlana, sevgi, insan, birlikte yaşam, şiddet, hoşgörü.

ABSTRACT

The View that Contrary Violence in Mevlana's Philosophy

Today it is impossible for us to create a homogeneous community which released from disparities. Almost people have to live with disparity. For realization of live in peace, it must be abolished violence wave and violence tendency among people.

Mevlana is intellectual peak of live in peace's model that we primarily need today. So that it will be mentioned the view that contrary violence in Mevlana's doctrine.

He asserts that the violence originates the phenomenon where human unaware of him/herself and ignorance. He continues that human is worth two different universe but sometimes human doesn't appreciate his/her value though human's value is lofty.

Mevlana advocates that this violence tendency among people is only destroyed with human affection and human sagacity. According to him, human should try to shape appetite better which desires badness exceedingly all the time. In his philosophy, the features of humanity are affection and mercy and of brutality are anger and sexual desire.

In Mevlana's philosophy reason which oriented God impels human to truth and detains from violence. Human must try to find badness with him/her that try to find others. Therefore human shouldn't detest someone else. Human should

Face him/herself when consider others. In other word people must be reflection of each other. People shouldn't find fault anybody but first of all try to find with him/her and must revise of themselves all the time.

Key Words: Mevlana, affection, human, live in peace, violence, indulgence.

Giriş

Şiddet, âdeta bütün dünyanın duçar olduğu bir bela, haline gelmiştir. Bu belanın, bir kurtuluş reçetesinin olması gerekir. İnanıyorum ki Mevlana (1207-1273)'nın söylemi bu probleme bir reçete olarak sunulabilir, görülebilir. Çünkü onun öğretisi gerçekten sınırlar, milletler, medeniyetler üstü evrensel mesajlar taşımaktadır.

Mevlana'nın öğretilerinde, en değerli varlık olan insanın bir zaafı vardır: İnsanın aynı zamanda şiddet eğilimli bir varlık olması. Fiziksel saldırının

dışında, sertlik, öfke, kızgınlık, güçlük çıkarma gibi etmenleri de şiddet kategorisinde değerlendirebiliriz.

Mevlana, insana sesleniyor, onu şiddetten alıkoymak istiyor.

İnsan nedir, niçin şiddete başvuruyor, şiddetsiz yapabilir mi?

İnsan en şerefli varlıktır ve bu nedenle şiddetten uzaklaşabilir.

Mevlana, günümüzde öncelikle ihtiyaç duyduğumuz birlikte yaşama modelinin düşünsel doruğudur. Birlikte yaşamanın gerçekleşmesi için de insanlar arasındaki şiddet eğiliminin ve şiddet dalgasının ortadan kaldırılması gerekir. Çünkü şiddet, birlikte yaşam için gerekli olan öz denetimi ortadan kaldırır. (Philippe-Rials, 2003; 850).

Mevlana şiddetin insan hayatından çıkarılmasıyla, barış ve mutluluğun egemen olacağına inanır. Bunun için de şiddet karşıtı bir dil geliştirir. Bu nedenle bu araştırmada Mevlana'nın öğretisindeki şiddet karşıtı söyleme değinilecektir.

Mevlana'da Şiddet Karşıtlığı

Mevlana, Tanrı'nın yarattığı üç tür varlıktan söz eder (Mevlana, IV; 122); bunların, melekler, insanlar ve hayvanlar olarak sınıflandırıldığını; meleklerin tamamıyla akıldan, bilgiden ve cömertlikten ibaret olduğunu, ibadetten başka bir şey bilmediklerini, yaradılışlarında hırs ve hevânın olmadığını, mutlak nur olduklarını ve Tanrı aşkıyla dirildiklerini anlatır. Hayvanlar ise bilgisizdir, otlamakla semirirler. *“Onlar ahırdan ve ottan başka bir şey görmezler, kötülükten, yücelikten, iyilikten gafildirler.”* (Mevlana, IV/1991; 123).

İnsanlar ise *“yarı yaradılışları bakımından melektirler yarı yaradılışları bakımından da hayvan”* (Mevlana, IV/1991; 123). İnsan her iki yaratığın da özelliklerini taşır, ama onlardan farklı olarak tercihte bulunma/seçme yeteneğiyle donatıldığından, iradeye dolayısıyla özgürlüğe sahip kılınmıştır. Zaten üstünlüğü de buradan gelmektedir. Mevlana'ya göre, melek ve hayvan savaştan, çekişten anlamaz, istirahat ve huzur içindedir. (Mevlana, IV/1991;123). Fakat insan bir sınama yüzünden çatışmayı yaşar. Bu çatışmanın yarattığı durumu, *“Âdemoğlu şaşılacak bir macundur, üstünlerden de üstün olduğu hâlde aşağılık âleminde dir.”* (Mevlana, 1965; 100) şeklinde açıklarken, insanın içinde bulunduğu zor duruma da dikkat çeker. Ama kötü (hayvanî) tarafına rağmen, kurtulması kendi elindedir. Çünkü o, kurtuluşunu sağlayacak bir donanıma da sahiptir.

Mevlana insanı şu beyitlerle över: *“İnsan düşünmeden ibarettir.”* (Mevlana, 1990; 14). Çünkü *“Ey dost, en değerli inci candır. En güzel şekil*

olan insan şekli, arştan da üstündür; düşünceye de sığmaz.” (Mevlana, VI/1991; 83). *“Öküzün rengini dışından, insanın rengini, sarı, kırmızı... her neyse içinden ara!* (Mevlana, I/1991,b61).

Mevlana ölümsüz eseri Mesnevi’de insanın üstünlüğünü, *“Allah Adem’e kendi ruhundan üfledi.”* ayetinden esinlenerek, *“bizim vasfımız da onun vasfından bir örnektir.”* (Mevlana, IV/1991; 98) şeklinde açıklar. Dikkat edildiği gibi daha çok insanın iç âlemi ön plandadır.

Bu iç âlem, ona göre bilinemez de değildir; ancak yansımalarıyla *îç*’in neliği anlaşılır. Bunları Mevlana bir beyitte dile getirir: *“İş ve söz, iç’in tanıklarındır. Bu ikisine bak da iç’in nasıldır, anla”* (Mevlana, V/1991; 23). Bu nedenle insanın *îç* âleminin yansıması olarak eylem ve sözleri ön plana çıkar.

Mevlana’nın felsefesinde elbette insan melek değildir ve kötü eğilimleri de olan bir varlıktır. İnsan *üstünlerden de üstün olduğu halde aşağılık âleminde*dir.” (Mevlana, 1965; 100) Mevlana insanın şiddet eğilimli bir varlık olduğunu başka bir eserinde de şöyle ifade eder: *“İnsanın nefsinde öyle bir şey vardır ki, hayvanlarda ve yırtıcılarda yoktur. İnsanda bulunan o kötü huy, nefis ve uğursuzluklar, onda olan gizli bir cevher yüzünden bulunmaktadır.”* (Mevlana, 1990; 355).

Mevlana, insanın değerinin farkında olmadığını da dile getirir: *“Sen, değerinde ve düşünceyle iki âleme bedelsin. Ama ne yapayım ki, kendi değerini bilmiyorsun. Kendini ucuza satma, çünkü değerinde yüksektir.”* (Mevlana, 1990; 25)

Demek ki, insan iyilik ve kötülüğü içinde barındıran bir varlık, Eğitimin amacı da bu kötülük tarafına ket vurmaktır, iyi tarafı ortaya çıkarmaktır.

İnsanın kötü özelliklerinden biri de şiddet eğilimli olmasıdır. Ona göre eğitimsizlik veya cehalet insanı şiddete yönelten etmenlerden biridir: *“Silahla bilgisizlik bir araya gelince firavun, bütün dünyayı yakar.”* (Mevlana, VI/1991, 376). Mevlana, insanın şiddet eğilimli veya kötülüğe meyyal olmasının cehaletten kaynaklandığını bir başka beyitte de şöyle dile getirir: *“Çok fena işler yaptın; fakat ya boş bulunduğundan veya bilgisizliğinden bunun kötü olduğunu bilmiyorsun”* (Mevlana, 1990;103)

Bu nedenle Mevlana, şiddetten uzak durulması gerektiğini çeşitli veciz ifadelerle dile getirir: *“Hiddet ve şehvet insanı şaşkınlık yapar; ruhu doğruluktan ayırır.”* (Mevlana, I/1991; 27). *“İnsan tarafsızlıktan, hiddet ve şehvetten şaşkınlık olur.”* (Mevlana, I/1991; 26). Oysa *“erlerin huyu açıklık ve sıcaklıktır.*

Aşağılıkların işi hile ve utanmazlıktır.” (Mevlana, I/1991; 26)

O, şiddet severler için daha çok yılan metaforunu kullanır. Onun dilinde şiddet taraftarları yılanla ifade edilir: “*Yılan kesilen karıncaları yok et gitsin. Onlara bundan fazla mühlet verme, aman verme; çünkü zaman gittikçe yılan, ejderha olur.*” (Mevlana, 1965; 100).

Mevlana şiddetin nasıl şiddet doğurduğunu Mesnevi’de bir metaforla anlatır. Bir fabl ile konuyu açıklayan düşünür, şiddetin sonuçlarını da ortaya koyar.

Ormanlar kralı aslan diğer hayvanları sırasıyla yem olarak kullanmaktadır. Sıra tavşana gelince gidip yem olmak istemez. Ama arkadaşları kızar ve zorla gönderirler. Fakat onun yem olmaya ve bu zulmü devam ettirmeye niyeti yoktur. Aslana bir oyun yapmak istemektedir ve böylece bu zulmün sona ermesini dilemektedir.

Şiddet anaforunun bir hikâyesidir bu metafor. Şiddetin sonu yine şiddetle bitmektedir.

Aslana bir oyun oynamak niyetiyle, gitmesi gereken saatten çok geç gider aslana. Aslan köpürmektedir. Neden bu kadar geç kaldın diye hiddetlenmektedir. Onu Parçalayarak yemek istemektedir. (Mevlana, I/1991; 90–97).

“Mazeretim var ondan dolayı geç kaldım.” der tavşan ve mazeretini anlatmaya başlar: “*Arkadaşlarım bir başka tavşanı da yoldaş etmişlerdi. Bir başka aslan yolumuzu kesti, ona yalvardık kulunuz olduğumuzu söyledik ama, kâr etmedi benim yanımda o adam olmayan adamın adını anmayın dedi ve arkadaşımı rehin aldı. Arkadaşım benden daha şişman, iri ve güzeldi. Yoldaşımı alıp beni yalnız bıraktı. O yolu kestiği için artık tahsisattan ümidini kesmelisin.*” Aslan hiddetten ne yapacağını şaşırıldı. Beni hemen oraya götür dedi. Tavşan bir kılavuzu gibi öne düştü ve önceden belirlediği kuyunu başına kadar getirdi. Ama kuyuya yaklaştıkça geri durmaya başladı. Aslan bu kuyudadır, dedi. Aslan tavşana dedi ki; “Hadi bak bakalım aslan orada mıdır? Tavşan der ki “Ben korkarım ona bakmaya, beni kucağına al da öyle bakayım”. Aslan da onu kucağına alarak kuyunun başına geldi. “*Kuyunun içine suya bakınca aslanın ve tavşanın aksi su içinde parıldadı. Aslan su içinde parıldayan aksini gördü. Suda bir aslan şekliyle, kucağında şişman bir tavşan şekli gördü. Su içinde düşmanını görünce, tavşanı bırakıp kuyu içine sıçradı.*” (Mevlana, I/1991; 105).

Mevlana bu öyküden sonra şiddetin nasıl bir kötülük olduğunu ve insana

neler yaptırabileceğini aynı zamanda bedelinin de ne kadar ağır olduğunu şöyle yorumlar: “*Kendi kazdığı kuyuya kendi düştü. Çünkü yaptığı zulüm kendi başına geldi. Zalimlerin zulmü karanlık bir kuyudur. Daha ziyade zalim olanın kuyusu, daha korkunçtur. Zayıfları sen yardımcısız kimsesiz sanma. Sen filsen düşmanın senden ürkmüşse sana ceza olarak işte ebabil kuşu gelip çattı.*” (Mevlana, I/1991; 105).

Mevlana bu örnekten hareketle, insanın kendine dönüp bakması ve kendi zaafını görmesi gerektiğini anlatır: “*Ey adam! İnsanlarda gördüğün birçok zulümler senin huyundur; sen, kendi huyunu onlarda görüyorsun. Sen kendini yaralamaktasın. O anda lanet ipliğini kendine, kendin dokuyorsun. O kötülüğü sen kendinde açıkça görmüyorsun. Görsen kendine, kendin, candan düşman olurdun. Ey ahmak! Kendine saldıran o aslan gibi sen de kendine saldırıyorsun. Bir zayıfın dişini söken, o ters gören aslanın işini işlemektedir. Ey başkasının yüzünde kötü ben gören! Gördüğün kendi beninin aksidir, ondan nefret etme!*” (Mevlana, I/1991; 106).

Mevlana'nın öyküden sonraki değerlendirmeleri devam eder: “*Kör değilsen bu körlüğü kendinden bil. Kendine kötü de, başkasına deme!*” (Mevlana, I/1991; 107). *Ahlakının künhüne erişir, hakikatini anlarsan o adam olmazlığının senden olduğunu bilirsin*” (Mevlana, I/1991; 106).

Böylece Mevlana bize şiddetin şiddet doğurduğunu bildirir: “*Kötülük etme, kötülüğe uğrarsın; kuyu kazma kendin düşersin.*” (Mevlana, 1965; 23) “*Yoksulun gönlünü kebab edip yiyen zalim, iyice dikkat edersen görürsün ki kendi budunu kızartıp yemededir*” (Mevlana, 1965; 23).

Mevlana sorar kötülüğün nereye kadar süreceğini:

Niceyebir bu kötülük,

Niceyebir bu suç işleyişler?

Niceye bir bu alay ediş,

Niceye bir bu saçma sapan sözler;

Niceye bir bu kötü işler Niceyebir bu aslı olmayan sözler?

Niceyebir bu düzen niceyebir bu hile?

Niceye bir bu töre niceyebir bu adetler? (Mevlana, 1965; 52).

Burada Mevlana öğretisinin farklılığı ortaya çıkar. Onun bütün derdi bu şiddet eğilimiyle mücadele etmektir. Onun felsefesinde insana doğruyu yaptıracak olan, insanı şiddetten alıkoyacak olan “*Allah'a yüzünü dönen akıl*”dır: “*Bunu yapan, yaptıran akıldır. Gerçekten de yüce Allah akli yaratınca ona gel dedi, geldi; dön, git dedi, dönüp gitti. Bu akla yüzünü bana çevir dedi, çevirdi. Ey akıl dedi, bana yüzünü dön. Akıl buyruğuna*

uyarım dedi, yüzünü döndü. Buyruğa uyup yüzünü döndürmek, ona yüz tutmaktır, ona dönmektir. Görmez misin?” (Mevlana, 1965; 100).

Mevlana’da bütün metaforların amacı, insanın değerini ortaya koymak ve aynı zamanda onun eğitimine katkı sağlamaktır. O, bunu şöyle ifade eder: *“Kulluğa yüz tuttuk; kötülüğü fazlasıyla emreden nefsi adam etmeye uğraşmadayız.”* (Mevlana, 1965; 101).

Nefsin adam olması, insanın kendini tanıması veya bilmesidir. İnsan kendini tanıyınca hem cinsine değer vermeyi öğrenir. Aslında Mevlana da Sokrates’ten beri devam ede gelen *“kendini bil”* çağrısı geleneğine uyar. İnsana değer vermeyi önemser.

Mevlana, şiddetin her türünden uzaklaşmamız için bize önerilerde bulunur: *“Zulüm demiriyle taşını birbirine vurma. Çünkü bu ikisi, erkek ve kadın gibi meydana çocuk getirirler.”* (Mevlana, I/1991; 67). *“Kötüye kötülükle mukabele edersen aranızda ne fark kalır?”* (Mevlana, I/1991; 125).

İnsan, kendini yenilemeli, geliştirmeli, sevgi ve saygıyı öğrenmek için bilenlerin peşine düşmelidir. Çünkü onun eğitime ihtiyacı var: *“Ekinlere benziyoruz cancağımız; şu meydana bitmişiz, dudaklarımız kupkuru, canla gönülle yağmur bulutunu arayıp beklemedeyiz.”* (Mevlana, II/1992; 7).

Arayacağımız da bizi geliştirecek olan bilge insanlar olmalıdır: *“Gülen nar bahçeyi güldürür. Erler sohbeti de seni erlerden eder.”* *“Katı taş ve mermer bile olsan, gönül sahibine erişersen cevher olursun.”* *“Temizlerin muhabbetini ta... Canının içine dik. Gönlü hoş olanların muhabbetinden başka muhabbete gönül verme.”* *“Agâh ol, bir gönüldeştten gönül gıdasını al, onunla gönlünü gıdalandır. Yürü, ikbali bir ikbal sahibinden öğren!”* (Mevlana, I/1991; 57).

Nefis adam olunca ne oluyor? Nefis adam olunca seviyor. Kimi seviyor? İnsanı.

Peki, nasıl seveceğiz *“bu paha biçilmez şey”* i? (Mevlana, VI/1991; 83).

Cevap veriyor Mevlana: *“Ey başkasının yüzünde kötü ben gören! Gördüğün kendi beninin aksidir, ondan nefret etme!* (Mevlana, I/1991; 106). Başka beyitlerde de sevmenin gereğini dile getirir: *“Gel birbirimizin kadrini bilelim de. Birden bire birbirimizden olmayalım. Düşmanlıklar dostlukları karartır, Neden düşmanlıkları gönülden kovmayalım.”*

Psikologlar diyorlar ki, birbirine benzeyen, huyu suyu birbirine yakın

insanlar birbirini sever (frekans meselesi var ya), arkadaşlıklar böyle kurulur. Eğer herhangi bir çıkar birlikteliği yoksa sevgi çoğunlukla gayri ihtiyaridir. Mevlana da bunu biliyor ve şöyle ifade ediyor: “*Söz bahanedir. Bir insanı diğer bir insana doğru çeken şey, söz değil, belki ikisinde mevcut olan ruhi birlikten bir parçadır. Eğer samanda, kehribar ile müşterek bulunan bir parça olmazsa, hiçbir zaman kehribar tarafına gitmez. Onlar arasında bulunan bu aynı cinsten oluş, gizli bir şeydir, göze görünmez.*” (Mevlana, 1990; 12).

Ama bize daha ileri bir adım atmamızı ve bize benzemeyeni de sevmemizi istiyor. Sevmesek bile ona saygılı olmamızı öneriyor. Hani günlük dilde ifade edilir ya: Herkese saygı göstermek zorunda değiliz ama hiç kimseye saygısızlık etmemek zorundayız. İşte Mevlana düşüncesinin bir boyutu budur.

Mevlana insanın şiddetten uzak durması için bize reçeteler sunar: “*Temiz şeyler, temizler içindir; sevgiliyi hoş tut hoşluk gör; incit, incin.*” (Mevlana, I/1991; 120). “*Dedim ki: Yapma, etme; sen yapma, dedin, ben de yapmayayım: Bu bir tek söz, öyle hoşuma gitti ki sorma.*” (Mevlana, 1965; 13).

Onun dilince çözüm sevgidir ve sevgi en insani olandır: “*Sevgi ve merhamet insanlığın, hiddet ve şehvet ise hayvanlığın vasıflarıdır.*” (Mevlana, I/1991; 3). *Sevgi “büyüklere baldır, çocuklara süt.*” (Mevlana, VI/1991; 317). “*Sevgiden acılıklar tatlılaşır, sevgiden bakırlar altın kesilir. Sevgiden tortulu, bulanık sular; arı duru bir hâle gelir. Sevgiden dertler şifa bulur. Sevgiden ölü dirilir, padişahlar kul olur.*” (Mevlana, II/1991; 117). Yıllar sonra âdeta Alman filozof Jaspers’in: “*Sevgi, iletişimin kaynağıdır, onunla aydınlanır.*” (Jaspers, 1956; 71) dediğini, Mevlana yıllar önce şu şekilde dile getirir: “*Hürmet eden, hürmet görür. Şeker getiren badem şekerlemesi yer.*” (Mevlana, I/1991; 120). Böylece her iki filozof da dünyada egemen olan şiddet dalgasının ancak sevgiyle yok olacağına inanır. (Çiçek, 2005; 111)

Şiddetten kurtulmanın yolunun, insanın sevgi ve şefkat sahibi olması ve öfkeyi terk etmesi olduğunu Mevlana Hz. İsa üzerinden bir örnekle verir. İsa’ya sorulur: *Dünyada ve ahirette hangi şey daha büyük ve daha güçtür? O, cevap verir: Allah’ın gazabı. İnsanı bundan ne kurtarır? İsa cevap verir: Senin gazabını yenmen ve hiddetini yutman.*” (Mevlana, 1990; 352).

Mademki insan ancak insanla bir arada bulunabilir, o hâlde insanlar

birbirleriyle iletişim içinde olmalıdır. Artık tek tip insan ya da toplum yaratma imkânı yoktur. Bu nedenle insanlar farklı olana tahammül edebilmelidir. Mevlana bunun zorunluluğunu gören ve yaşayan biridir.

Artık günümüzde (büyük bir köy olan dünyada) farklılıklardan veya çeşitlilikten arınmış homojen bir toplum yaratma imkânımız yoktur. Adeta bir köydeymiş gibi birlikte yaşama zorunluluğu vardır. Hatta Mevlana, bundan 800 yıl önce dünyanın bir ev olduğunu söylüyor: “*Bir şarklı mağribe geldi. Fakat şarktan gelen niçin garip olsun? Çünkü bütün âlem bir evden fazla bir şey değildir. O sadece bu evden o eve gitmiş yahut evin şu köşesinden bu köşesine geçmiş demektir.*” (Mevlana, 1990; 83).

Sonuç olarak, farklı dinler, farklı etnisiteler, farklı mezhepler, farklı dünya görüşleri, farklı ideolojiler, farklı hayat tarzları bir arada yaşamak zorunda. O halde Mevlana'nın şiddet karşıtı söylemine veya onun insan, toplum ilişkilerine baktığı pencereden bakmaya veya onun, medeniyetimizin temelini teşkil eden dini yorumlama biçimine ve onun anladığı şekildeki, dinin esenlik öğretisine ihtiyacımız var. Çünkü Mevlana farklılıkları bir arada tutmanın yollarını arar. Bu anlamda Mevlana, birlikte yaşama modelinin düşünsel doruğudur.

Özetle Mevlana'nın öğretisine ihtiyacımız var. Alman filozof Nietzsche, Antikçağ Yunan filozofu Herakleitos için “*dünya her zaman doğruya muhtaçtır, o hâlde her zaman Herakleitos'a muhtaçtır.*” (Kranz, 1984; 60) der. Ben de bundan esinlenerek, şöyle bir önerme ile bitireceğim: Mademki dünya her zaman birlikte yaşamaya muhtaçtır, o hâlde dünya her zaman Mevlana'ya muhtaçtır.

KAYNAKÇA

Çiçek, Hasan, (2005), “İki Sevgi Filozofu: Mevlana ve Jaspers”, **Felsefe Dünyası**, 2(42), s.103-112.

Jaspers, Karl, (1956), **Philosophie II Existenzerhellung**, Berlin-Göttingen-Heidelberg.

Kranz, Walther, (1984), **Antik Felsefe**, Çev. S.Y. Baydur, İstanbul.

Mevlana, (1990), **Fihî Mafih**, Çev. M. Ü. Anbarcıoğlu, İstanbul.

Mevlana, (1991), **Mesnevi**, Çev. Veled İzbudak, İstanbul.

Mevlana, (1965), **Mecalis-i Sab'a**, Çev. ve Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Konya.

Mevlana, (1992), **Divan-ı Kebir**, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Ankara.

Philippe, Raynuad- Rials, stéphanie, (2003), **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, Çev. İsmail Yerguz vd. İstanbul.